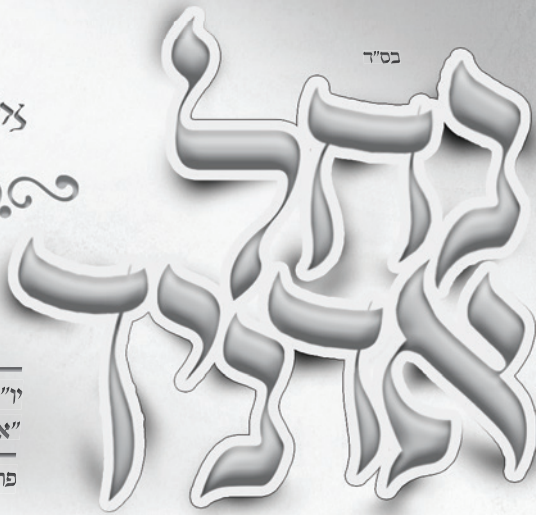

להגדלת נועם תורה וחסידיה
מנדר היוצא מעוד

יו"ל ע"י התאחדות האברכים
"אדנים לתורה" דחסידי זוטשקא
פר' משפטים תשפ"ד • גליון רל"מ

הזקני הנחל פלאות התורה מאוצרותיו של הגה"ח ר' זרח רונטל שליט"א

נחל קדומים

דברות קודש ממעיין נובע, כ"ק מרן רבו"ק ז"ע

לא עשה לרעהו רעה

ונקרב בעל הבית אל האלקים אם לא שלח ידו במלאכת רעהו (שמות כב, ז) במה יקרב בעה"ב, [אשר איננו עוסק כל כך בתורה ותפלה], אל עבודת השי"ת, "אם לא שלח ידו במלאכת רעהו". היינו שלא עשה לחבירו שום רעה ועושה בידו צדקה וגמילות חסדים, בזה הוא קרוב להשי"ת.

(רביה"ק ר' מאיר מפרמישלאן ז"ע)

עבודת התשובה בימי הנעורים דייקא

ויצאה חנם אין כסף (שמות כא, יא). הנה חז"ל דרשו (קדושין ד ע"א) 'ויצאה חנם' אלו ימי בגרות, 'אין כסף' אלו ימי נערות. ונראה לפרש בדבריהם ז"ל דהנה ידוע אשר עיקר התשובה הוא שעושה האדם בנערותו, עוד בו רשפי שלהבת התלהבות, ואז הוא תשובת המשקל, באש השתוקקות נגד מה שהרתיח את עצמו באש של היצר הרע, לא כן אם האדם אינו מקיץ עצמו מתרדמתו, עד אשר הגיעו 'ימי הרעה' (קהלת יב, א), הם ימי הזקנה (שבת קנא ע"ג), ואז תשש כח הסבל, ופסקה ממנו אש החימום, ואפילו כשעושה אז תשובה גמורה, אינה הגונה שיהי' חטאו נמחק לגמרי.

וזהו שרמזו חז"ל 'ויצאה חנם' אלו ימי בגרות, 'אין כסף' אלו ימי נערות, 'כסף' הוא לשון השתוקקות, כמו 'נכסף נכספתה' (בראשית לא, ט), פירוש [אין כסף] אם בימי הנעורים לא עשה תשובה באש השתוקקות, אזי ויצאה חנם בלא מצוות ותשובה הגונה, בימי הבגרות רומז לעת הזקנה, שהם אחר ימי הנערות.

(רביה"ק ר' מרדכי מנדבורנא ז"ע)

בדרכי מלחמת היצר

כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו וחדלת מעוזב לו עזוב תעזוב עמו (שמות כג, ה). "חמור שונאך" הוא רמז ליציה"ר שהוא השונא הגדול ביותר של האדם. וחמור רומז לסט"א וכמ"ש (ב"ק מט) עם הדומה לחמור. וכשתראהו רובץ תחת משאו, שמשא העבירות שהצליח להרויח ממך הוא כבד עד מאוד, שהגדשת את הסאה ורבו עוונותיך למעלה ראש, ד' ירחם, ונפשך בשאלתך לדעת מה לעשות כדי לצאת מן המיצר האיום הזה. לזה אמר הכתוב ראשית דבר, "וחדלת מעוזב לו", ראה נא בכל כוחותיך לחדול מעתה מלעזור ליציה"ר להוסיף עוד על משקל החטאים. ומכאן ולהבא תשתדל בכל כוחך להתנתק מלעשות עוד רע. אולם עדיין אין זה התכלית המכוון. רק אח"כ תבא אל התכלית שהוא "עזוב תעזוב עמו", שעוד תקבל ממנו סיוע לעבודת השי"ת. כי ע"י מלחמת היצר זוכה האדם למעלות רמות ולקדושה רבה, כי זה תכלית ירידת האדם לעולם הזה, ללחום מלחמת מצוה

לתת מן השמים את היכולת להרבות בשמחה

אמרנו הזכירו לפניו תורה ומעשים טובים של שוכני עפר, שיעורו רחמים עלינו כי צאן רועה נאמן היה לחרפה ולמשל ולשנינה, הרי לא יאומן כי יסופר דם ישראל שנשפך כמים בתקופה זו ונחשבנו כצאן טבחה. וישני עפר הם יכולים להרעיש עולמות און מאכן א געוואלד שיהא סוף וקץ לכל צרותינו תחילה וראש לפדיון נפשנו. הרי מגיע כבר חודש אדר שמרבים בו בשמחה, ואאמרו"ר ז"יע אמר שאם המצוה להרבות בשמחה, צריכים מן השמים לתת את היכולת והאפשרויות לכך שנוכל להרבות בשמחה.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א - שוה"ט יא"צ רבינו הנזר דוד כ"ח שבט תשפ"ד)

ביציה"ר ולהתגבר עליו. ואז זוכה שהיציה"ר עצמו יתהפך ליצר טוב וכמ"ש רז"ל (ברכות נז) בכל לבבך בשני יצריך ביצר הטוב וביצר הרע. שתוכל להפך את הרע לטוב, ולעשות כל מעשיך לש"ש, וגם כל פעולותך הגשמיים יתהפכו לרוחניים.

וצריכים אנו ללמוד מפרשה זו שלא להתיאש חלילה מעבודת ד' אפילו כאשר נמצאים במצב של "רובץ תחת משאו", ולדעת שבעזר עליון יוכל בסופו של דבר לקבל מן היצר עצמו קדושה נפלאה לעבודת בוראו, ע"י כל ההתאמצות שעשה במלחמתו הקשה, ואף יזכה לעשות כל מעשיו לשם שמים.

(כ"ק מרן רבינו הנחל יצחק ז"ע)

שיהיו משפטי ד' קודם חיות האדם

ואלה המשפטים אשר תשים לפנים (שמות כא, א). החידושי הר"ם ז"ע אמר בשם הרה"ק הרבי ר' בונם מפרשיסחא זי"ע, דהרמז בפסוק זה, שצריך שיהיו משפטי ד' קודם חיות האדם.

מהנחל נחלי אש בקצירת האומר

שקר מרחיק האדם מהשי"ת

מדבר שקר תרחק (שמות כג, ז)

[ממוה"ר רפאל ז"ל] בשם הרבי ר' זוסיא מאניפאלי ז"ל פירש, כשאתה אומר דיבור אחד של שקר - מיד אתה מרחיק את עצמך מהשי"ת. (אמרי פנחס)

ובלשון רבו אמר "כדאי א כפרה צו וערין אבי צו פאלגין די משפטי תורה הקדושה". וזהו לפניכם, לפני כל חיותנו.

והנה בדרך כלל קורין פרשה זו בתחילת חודש אדר, שבו קבלנו את התורה באהבה ובשמחה וכמאז"ל "הדר קבלה בימי אחשוורוש". ובחודש זה שמרבין בו בשמחה, הכרנו לדעת שעיקר חיותו של האדם הוא מה שזוכה לקיים משפטי ד' כי זה כל האדם, את האלוקים ירא ואת מצותיו שמו. ולכן מזל אדר דגים, שהדגים יודעים שכל חיותם הוא במים. וכן ישראל מכירים ויודעים בחודש זה שכל חיותם הוא בתורה הקדושה, שנמשלה למים. וכמשל השועל והדגים שאמר התנא רבי עקיבא לפפוס בן יהודה. ולכן מזל א' אדר דגים ר"ת "אדם". שאתם, עם בני ישראל, שהקדמתם את משפטי התורה לחיותכם - קרויים אדם, ואין אומות העולם קרויים אדם. וזה רמז מאז"ל (ב"ק כג) אדם אית ליי מזלא (מ"א אדר דגים), ובהמה לית ליי מזלא (עם הדומה לחמור), כי התורה היא נותנת לאדם את מהות האדם, כי רמ"ח אבריו הם כנגד רמ"ח מצוות עשה, ושס"ה גידיו הם כנגד סס"ה מצוות ל"ת. ולכן רק ישראל שמקדימים את משפטי התורה לפני כל חיותן, הם ראויים להקרא בשם אדם משא"כ אומות העולם.

(כ"ק מרן רבינו הנזר דוד ז"ע)

"כי תקנה עבד עברי"

עניין סמיכות פרשת ע"ע מיד למתן תורה

התורה"ק בפרשת משפטים שלאחר פרשת קבלת התורה פותחת בדיני עבד עברי, ומחדש רבינו אליהו מזרחי שמה שפרש"י 'ואלה' מוסיף על הראשונים, מה הראשונים מסיני אף אלה מסיני, כונת דברי רש"י הם שכמו שנאמרו העשרת הדברות במעמד הר סיני בקולות וברקים, כך פרשת משפטים ניתן לכלל ישראל במעמד כל ישראל ושמענו פ' משפטים בקולות וברקים. והלבוש בספרו על התורה לבוש האורה מבאר שבנ"י רק עמדו שם בסיני בזמן שנאמר למשה פר' משפטים, אבל רק אח"כ אמר להם מרע"ה אלה המשפטים. וכן איתא במדרש שבו ביום שקיבל משה רבינו תורה מסיני, בו ביום של מתן תורה קיבל מצוות עבד עברי.

מדוע אחר קבה"ת פתחו כפרשת עבד עברי

וא"כ נמצאנו למדים שכיון שפ' משפטים חשיבות מיוחדת יש בה שנאמרה ביום מתן תורה ובאופן של מתן תורה בקולות וברקים, א"כ גם הפרשה הראשונה שבפרשת משפטים שהיא פרשת עבד עברי בודאי יש בה עיקר גדול ביהדות ובתורה. ויש להתבונן בה מה מיוחד יש בענין ע"ע שדוקא מצות עבד עברי הוקדמה לפני כל שאר המצוות. ולכאורה נראה שאחרי כל הגילויים שזכו בני"י באותו יום בזמן עשרת הדברות ונפתחו הרקיעים והתהומות וראו שאין עוד מלבדו והיו במצב שפסקה זוהמת חטא עץ הדעת ומגודל שגב דרגתן היו בני עליון כולם, א"כ איך בשיעור הראשון מתאים לעסוק בעניני גנב שיווד לדיוטה תחתונה ומביא לעולם בני שפחה וכו'.

והחכמת שלמה מקשה ממה דאיתא בזבחים (טז) שבכל התורה כולה התדיר מחבירו קודם לחבירו, א"כ דוקא פרשיות אחרות שהם יותר תדירות ושכיחות אותם צריך להקדים יותר. ובפרט שבדור המדבר ענין עבד עברי נכמעט לא היה נוגע למעשה. שאיך מסתבר שיהודי לאחר ביזת מצרים וביזת הים עם רכוש של כ 475 טון יהיה לו ענין לגנוב, ואיך יתכן במדבר להגיע למצב שעוד אין לו איך לשלם את גבתו. ועוד שכיון שע"ע כזה יכול להיות רק בגנב, א"כ צריך להקדים את דיני גניבה הקודמים בסדר המאורעות. וכן איך שייך במדבר שאחד ימכור עצמו לעבד עברי מפני דחקו, שהרי איתא בילקוט רמז רנ"ח שלכל אחד מבנ"י יד כמות מן הספקי למזון אלפיים שנה. וא"כ איך היה נוגע למעשה ענין ע"ע במדבר.

המשך בעמוד ב' <<<

ואמנם עבד עברי המוכר עצמו כן היה שם למעשה על פי חידוש מופלא שמובא בספר תפארת יונתן ע"פ מש"כ בזה"ק (פר"י ת"ט) שהערב רב לא קבלו מן, וכן הצאן והבקה, והיו צריכים לצאת מחוץ למחנה ישראל לחפש אוכל. ובתוך עניי הכבוד היה הכל נקי וצח בלי שום לכלוך, וכל הפסולת של הצאן והבקה היה מחוץ למחנה ישראל, והערב רב היו יוצאים עמהם לדעות אותם שם מחוץ למחנה. ואמר רשב"י לבנו רבי אלעזר, שאם היה אחד מהערב רב נמכר לעבד לישראל, אזי כמו שהעבד של כהן אוכל תרומה כרבו, כך היו העבדים אוכלים מן כרובם הישראל, והוא היה נופל מן אצל האדון כמספר עבדיו. וממילא לפי"ז כן היה נוגע למעשה דין עבד עברי שהרי הערב רב בוודאי רצו לאכול מן ולא עלתה בידם, מה עשו הערב רב, נמכרו לעבדים לבני ישראל, והיו רועים את כל הבהמות מחוץ למחנה, ובשכר זאת היה יורד להם חלק מן בבית אדונם העברי.

אבל עדיין צ"ע מה שהבאנו לעיל שענין עבד עברי אינו תדיר כמו פרשיות אחרות, מכיון שדין שילוח העבדים יכול להיות רק בזמן שהיובל נוהג, שהוא מזמן יהושע י"ד שנה אחר כיבוש וחילוק עד סוף בית ראשון שגלו עשרת השבטים ופסקו למנות יובל, ואח"כ ירמיה החזירין ולא הספיקו למנות יובל אחד עד שחרב הבית. ובזמן בית שני כבר לא היה נוהג עבד עברי, הרי שכל הזמן שהיה נוהג דין עבד עברי הדין הזה לא שייך לכלל ישראל רק זמן קצר מאד, פחות מאלף שנה.

עוד צ"ע שבהפטרות פרשת משפטים (פרק ל"ד) הנביא ירמיה אומר "כה אמר השם אלקי ישראל, כרתי ברית עם אבותיכם מיום הוציא אותם מארץ מצרים לשלח העבדים בשנה השביעית, ולא שמעו אבותיכם אלי, ותשובו ותחללו את שמי, לכן כה אמר ה' אתם לא שמעתם אלי לקרא דרוח איש לאחיו ואיש לרעהו הנני קרא לכם דרוח נאם ה' אל החרב אל הדבר ואל הרעב ונתתי אתכם לזועה לכל ממלכות הארץ". שהוא דבר פלא שמצאנו נבואה בלשונות תוכחה קשים מאד ר"ל, על מה שעברו על הציווי לשלח את העבדים בשביעית לאחר שש שנים. שלכאורה נראה שהעונשים הנוראים הם בגלל שהאדון עובר כאן עון פלילי בין אדם לחבירו. אך כשנתבונן בדרשות חז"ל נבין שהעבד עברי חי חיים טובים מאד אצל אדונו, וכמ"ש (קידושין כ"א) "כל הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו".

הלימוד לצאת ממצב הירידה לחיי עליה

אלא שביאור הענין הוא ע"פ מה שכותב התולדות יעקב יוסף שכל מצוה ומצוה שבתורה שייכת לכל נפש מישראל לנצח נצחים, ולכן אע"פ שבפועל דיני ע"ע נוהגים רק בזמן שהיובל נוהג, אך פנימיות ענין המצוה נוהג לעולם ועד, שהחתי"ס והחכמת שלמה מבארים את הגמ' בקדושין שסיבת הרציעה באוה"ע ע"ע כיון ש"אזן זו ששמעה בהר סיני כי לי בני ישראל עבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו". שזה העבד הגם שבגשמיית היתה לו עליה גדולה, אך ברוחניות הוא בוודאי יורד מדרגה אחר מדרגה.

שהחתי"ס מבאר את טעם האיסור של יהודי בשפחה, כי כולנו נכללו עם יצחק אבינו על המזבח בעקידת יצחק, וכיון שנעשה דינו כעולה תמימה, נאסר לישראל שפחה, וכן נאסרו כל בני"ש שנכללו עמו. והנה הע"ע התירו לו לישראל שפחה כנענית, שזאת היא ירידה גדולה מאד לבן אברהם יצחק ויעקב, שכולם אסורים בשפחה. וכן אמרו חז"ל גמ' ברכות שעבדים פטורים מקריאת שמע, אע"פ שבסוגי' דמי שמתו מדובר רק בעבד כנעני שאע"פ שחיוב במצוות כאשר אכל פטור מק"ש, אך בספר האשכול וכן בזה"ק מפורש ששם מדובר מעבד עברי, כי רק מי שיש לו אדון אחד אומר "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", יצא זה שיש לו אדון נוסף וגופו קנוי, ולכן פטור מק"ש. וכיון שאינו קורא ק"ש והוא נושא שפחה כנענית רחמנא לצלן וכשבא זמן שחרורו, הוא אומר "אהבתי את אדוני" וכו' שמוצא במצבו הרוחני הירוד. ואמרו חז"ל במילתא שלכן כאשר מגיע שנת השביעית צריך האדון לשלחו מביתו ובזמן שחרורו הוא נותן לו 'הענקה'. כדן התורה "הענק תענק לו מצאנך מגורן מייקבך", שלא יצטרך להשאר ע"ע יוצא כבר ממצבו הקשה ברוחניות. ואם אינו רוצה, הרי הוא מכהו שיצא, ואם עדיין אינו יוצא מכהו מכות חזקות עד שיצא. ואם עדיין מתעקש שלא לעזוב את ביתו, לזאת רוצים אדוני במרצע, אזן זו שמענה על הר סיני, וכו', ולכן כ"כ חשוב להתחיל דוקא בפרשה זו את כל עניני התורה כי פנימיות ענין ע"ע הוא כמה צריך לבחור לצאת ממצב ירידה רוחנית ולא להעדיף איכות חיים משובחים בגשמיית ולכן נענש העבד שבחר להשאר בפחיתותו. וכן בהפטרות הנביא ירמיה מתאר את העונשים הקשים ביותר לאדון שלא משחרר העבד בשנה השביעית וממשיך בכך על העבד את ירידתו הרוחנית.

נחל איתן

טללי טוהר מתוך דא"ח של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

"וישלח את נערי בני ישראל"

ישראל [שלא טעמו טעם חטא] שיתנו ריח טוב לבנון, עכ"ל.

ויתכן שבחורים אלו שלא טעמו טעם חטא, הרי זה מפני שנלחמו בנפש הבהמית, והבחו את היצר בכל פעם שנתחדש עליהם. ושלא אותם משה רבינו לזבוח זבחים, ולקח את הדם וחילק אותו לשני חלקים שוים, ושפך מחצית על המזבח ומחצית על העם, ואמר "הנה דם הברית אשר כרת ד' עימכם על כל הדברים האלה", להודיעם שהמלחמה עם הנפש הבהמית המתחדשת בכל יום, אינה מלחמה לריק ח"ו, אלא ע"י זביחת הבהמיות כורתים ברית עם השי"ת, כי זהו עיקר התענוג לפני יתברך, ובוזו נעשה דבוק בשכינה.

וי"ל הטעם בזה ששלחו את נערי בני ישראל דייקא, דהנה כתב בספה"ק עבודת ישראל, בטעם הדבר שבא מלאך וחילק את הדם לחצאין שוין, דלכא' תמוה ומאי נפ"מ אם יהי איזה חלק מרובה מחבירו עד שהי' צריך המלאך לבוא ולחלקו. אלא לפי שהמעשה הזה הי' בחמישה בסיון במזל תאומים, אשר נדבקו בני ישראל עם ד' כתאומי צבי', והי' הרמז כאן על גודל האהבה. כי חשוב בעיני השי"ת חצי הדם אשר זרק על העם כמו החצי אשר זרק על המזבח, ולזה בא מלאך וחילק לחצאין שוין דייקא, להורות בסוד "לא הוא גדול ממנה ולא היא גדולה ממנו", עכ"ל.

והנה כשיזכור האדם שהשי"ת כרת איתנו ברית, ורוצה להיות איתנו בהתקשרות תמידית, כביכול בבחי' תאומים. והרי אין לך דבר המזיק יותר לקרבה זו, מאשר העדר טהרה וקדושה, וכמ"ש "ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחוריך". וי"ל, דזהו שהכריז משה רבינו "הנה דם הברית וגו'", שע"י זכרון מעשה זה יהיו נשמרים בקדושת הברית, כדי שלא לאבד ח"ו חיבה נשגבה זו לפני השי"ת. ולכן כשהלכו לברית קודש זו, שלחו את נערי בני ישראל שלא טעמו טעם חטא, כיון שיסוד כריתת הברית הוא השמירה מן החטא.

ואולי ניתן לומר, שדורנו נוכל להמליץ ולקרא את התואר, 'בחורי ישראל שלא טעמו טעם חטא', על אלו שעכ"פ לא הרגישו טעם והנאה בעשיית חטא רח"ל, אלא ליבם ה' מר עליהם ושבדו לשברי שברים, ומיד הורידו דמעות ונתחרטו ושבדו בתשובה שלימה. וגם אלו יכולים להיכלל בתוך כלל 'בחורי ישראל שלא טעמו טעם חטא', בדורנו השפל.

עיר אחרת. ומזה תדע,

כאשר תבקש מן אדם שיתן צדקה לעניים והוא יענה ויאמר הלא עניי קרוביי ועירי עלי, בודאי בשקר ידבר ואינו נותן להם, כי כל זה הוא הקדמה ומפתח שיכול ליתן צדקה לכל הפושט יד, ואם היה לומד ההקדמה בודאי היה מורגל ומשיג גוף הענין אשר ההקדמה נעשית בשבילו, אלא ודאי לא למד ההקדמה ואינו מורגל ליתן צדקה כלל.

(אהבת שלום)

הרצעה להשפיע לאחרים יזכור שפלות עצמו

כסף הוא ל' תשוקה וחמדה מל' נכספה וגם כלתה וגו', תלוה ל' חיבור, מל' לוויה, והפ"י הוא כך אם תרצה לחבר ולהכניס בעמי את התשוקה לעבודת השי"ת, את העני עמך, צריך לזכור את העניות והשפלות אשר עמך.

(בית אהרן)

ערבי נחל

אמרים ערבים ממאורי החסידות

החרגלה למצות צדקה

בגמ' (בבא מציעא ט"א) דרשו מזה עניי קרובין ועניי עירך, ענייך קודמין, עניי עירך ועניי עיר אחרת, עניי עירך קודמין, ונראה שלשון קודמין הוא מלשון הקדמה ופתח השער ליכנס בו, והוא על פי משל, לגאון אחד שעשה ספר, ואחר שגמר ראה בעין שכלו אשר אין מי שיכול להבינו לגודל חריפותו, על כן עשה הקדמה לספרו, שיהיה מפתח להבין דבריו הנאמרים בספר.

כן הוא הדבר בכאן השי"ת צוה ליתן צדקה, וראה שקשה על האדם אשר לעמל יולד (ע"פ איוב ה. ז.) ליתן מהונו לאשר לא עמל בו, על כן עשה השי"ת הקדמה לזה, ליתן לעניי קרוביו, כי ימוך אחיך (ויקרא כה, לח) שיש להם אהבה בטבע, ואיש את אחיו יעזור בבחינת רחמי הטבע שיש בו, ומזה ירגיל את עצמו לרחם וליתן צדקה לעניי העיר. כי ההרגל הוא טבע השני (ע"י חרדים פרק ס"ו), וכאשר ירגיל את עצמו ברחמים יבוא מזה ליתן ולרחם גם על עניי

